

Na de twee strenge winters van 1995/96 en 1996/97 waarin de broedpopulatie instortte van 21 tot nul paar is de ijsvogel terug van weggeweest. Sneller dan verwacht en in een hoger aantal is deze prachtige 'blauwe flits' bijna weer op het topniveau van 1995.

Jelle Harder

Broedende IJsvogels in Gooi en Vechtstreek 1995 - 2001

Sinds 1995 probeer ik een zo compleet mogelijk overzicht samen te stellen van het aantal paren ijsvogels in het werkgebied van de Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken. Ons werkgebied is ook de enige regio in Noord-Holland waar de soort regelmatig broedt. Daarbuiten gaat het tot nu toe om incidentele broedgevallen.

Van de periode tussen 1960 en 1995 is bekend dat het aantal paren voor de gehele provincie nooit hoger is geweest dan tien paar (Ruitenbeek et al 1990). Dat was in 1983 toen zich twee paar in de Vechtstreek en zeven paar in de 's-Gravelandse landgoederen en het gebied tussen Huizen en Naarden ophiielden. Het broedseizoen van 1995 bleek een topjaar te zijn. Niet minder dan 21 paar in Gooi en Vechtstreek (tabel 1). Ook voor geheel Nederland een recordaantal met 375 - 425 geschatte paren (bron: SOVON). Als we van dat jaar de werkelijk getelde paren nemen en een vergelijking maken tussen deze regio en het hele land dan blijkt dat 9 % van alle ijsvogels in het Gooi en de Vechtstreek hebben gebroed. Dat zegt wel iets over de belangrijke betekenis van onze omgeving voor ijsvogels.

Na 1995 hebben we te maken gehad met twee achtereen-

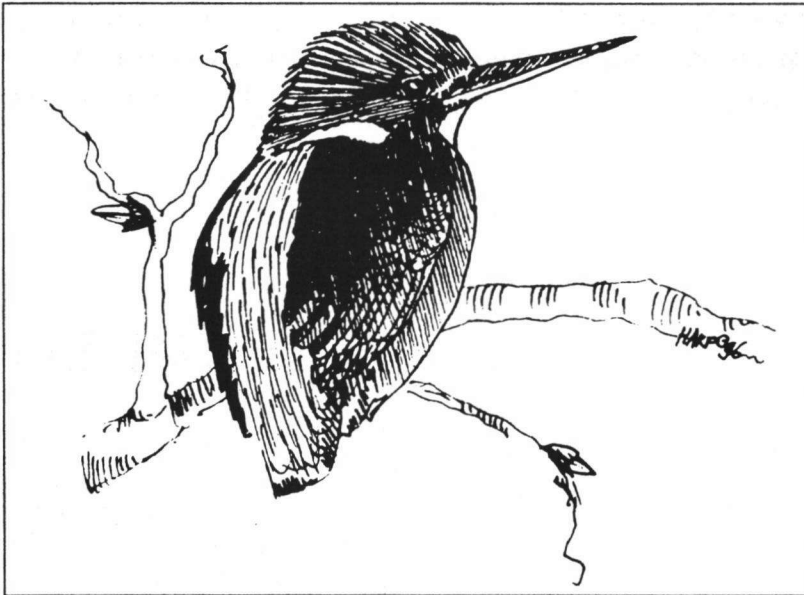
IJsvogel

volgende strenge ('elfsteden') winters. Landelijk viel de stand terug via 70 - 90 paar in 1996 naar 35 - 50 paar in 1997. Slechts op die plaatsen in ons land waar vooral stromend water is kon de soort zich als broedvogel handhaven. In onze omgeving was de teruggang hetzelfde met als dieptepunt 0 paar in 1997.

Gelukkig voor de ijsvogels volgden er daarna alleen nog maar zachte winters. Winters zonder al te lange ijsperiodes. IJsvogels, viseters als het zijn, kunnen namelijk niet zonder open water. Voor de vorst vluchten doen deze standvogels niet op tijd. Gevolg is dat bij algehele en langdurige ijssituaties er geen open viswater meer is. De ijsvogels sterven door uitputting als gevolg van voedselgebrek.

Sinds de winter van 1997/1998 hebben ijsvogels geen last meer gehad van extreme vorstperiodes. Uit de tabel blijkt dat dit zeer voordelig is geweest voor de broedpopulatie in onze omgeving en in ons land. Dat tamelijk snelle herstelvermogen is bekend bij ijsvogels en wordt ook in de literatuur genoemd.

Verrassend is het dat de ontwikkeling van de laatste drie jaar er in ons werkgebied toe leidt dat de stand van 2001 het topjaar van 1995 benadert. Een landelijke uitspraak hierover is nu nog niet te doen. Uit de jaren vóór 1995 zijn weinig gegevens beschreven. De opbouw naar de top van 21 paar is niet gedocumenteerd in een verhaal. Gezien de huidige ontwikkeling lijkt het er op dat de ijsvogelstand de laatste drie jaar beter is dan vóór 1995. In ieder geval weer beduidend hoger dan vóór het eerdere topjaar 1983 (tien paar). Als deze trend zich handhaaft of nog verder ontwikkelt is dat natuurlijk goed nieuws. Een verklaring voor die gang van zaken is wellicht te vinden in het feit dat het oppervlaktewater de laatste jaren flink schoner en helderder geworden is. Vissen zijn daardoor beter zichtbaar en bereikbaar voor de ijsvogels. Eerder noemden Van den Brand en De Leeuw (1992) een

Ijsvogel

Tekening: Harvey van Diek

belangrijke oorzaak van de achteruitgang de toegenomen watervervuiling waardoor helder en goed viswater schaars geworden is.

Tussen 1995 en 2001 is het aantal paren dat zich in de Vechtstreek ophoudt niet veranderd. Het schommelt tussen de nul en vijf paar. Het is niet uit te sluiten dat zich hier meer ijsvogels ophouden. Is het niet zo dat deze waterrijke streek minder frequent door vogelaars bezocht wordt dan het Gooi?

Recent werd bekend dat er in 1999 een broedgeval is geweest bij een caravanpark in Loosdrecht. De eigenaar vertelde dat er een grote hoop veengrond lag opgeslagen. Die grond wilde hij verplaatsen. Daarmee wachtte hij tot de oeverwaluven die er in broedden waren uitgevlogen. Prima! Rond augustus was het zover en zette hij zijn graafmachine in de berg aarde. Stomverbaasd was hij toen bij het weghalen van de grond er ineens zeven ijsvogels uitkwamen! Een nest jongen die op uitvliegen stonden met één of twee ouders.

Ander nieuws is dat door het grote aantal broedparen er veel ijsvogels rondvliegen in onze omgeving. Dat was ook merkbaar bij het Vogelasiel in Naarden. Er werden vier ijsvogels binnengebracht, meer dan normaal. In ieder geval twee ervan waren gewond geraakt door tegen een raam te vliegen. Uit Bussum bereikte mij een bericht van een ijsvogel die zich dood vloog tegen een raam aan de Brediusweg.

Interessant is te memoreren dat onze Vogelwerkgroep in 1992 bij het 25-jarig jubileum een brochure heeft uitgegeven met de titel "Vogels zien en beschermen". Hierin staan voorstellen over soortbescherming en vogelhutten in onze regio. Aangegeven wordt o.a. hoe en waar er meer broedgelegenheden gemaakt kan worden. Voor een soort als de ijsvogel betekent dat het maken van broedwanden door op de juiste plaatsen hoge oevers af te steken of een wortelkluit hiervoor geschikt te maken.

Op initiatief van Landschapsbeheer Noord-Holland zijn daarom sinds 1991 in 8 gebie-

den in Gooi en Vechtstreek nu 18 speciale ijsvogelwanden gemaakt. Op een na hebben in al die gebieden inmiddels ijsvogels gebroed. In sommige al meerdere jaren achtereen. Een prachtig resultaat.

Wie zelf goede plekken weet om wanden af te steken of al bestaande wanden wil onderhouden en controleren kan contact opnemen met schrijver dezes. Onderhoud en controle gebeuren in februari en in het broedseizoen. Drie of vier controles per jaar is voldoende.

Heeft u nog aanvullingen op de tabel die er toe kunnen leiden dat onzekere broedgevallen zekerder worden of mist u broedgevallen neemt u dan contact met mij op.

Tenslotte wil ik hierbij alle waarnemers bedanken die de afgelopen tijd weer de moeite namen mij hun waarnemingen door te geven. Daarmee ook dank aan de vogelaars die dat deden via het Goois Vogelnet.

Literatuur:

Brand, Steven van den en Wim de Leeuw. 1992. De Ijsvogel, een vliegend juweeltje. *Natura* 1992-1/6-12.
Harder, Jelle. 1992. Vogels zien en beschermen. Vogelwerkgroep het Gooi en Omstreken, Hilversum. Uitgave 79.
Harder, Jelle. 1997. Ijsvogelproject Kennemerland, Gooi en Vechtstreek. Landschapsbeheer Noord-Holland, Haarlem.
Ruitenbeek, Wim et al. 1990. Broedvogels van Noord-Holland. Stichting Samenwerkende Vogelwerkgroepen Noord-Holland i.s.m. Provinciaal Bestuur van Noord-Holland, Assendelft.

Ijsvogel

IJSVOGEL BROEDPAREN IN GOOI EN VECHTSTREEK

Plaats	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Hulzen							
Valckensant	1	0	0	0	0		0-1
Oude haven							1
Naarden							
Leeuwenberg	1	0	0		1	1	1
Vesting Naarden – Westzijde						1	
Vesting Naarden – Ronduit	1	0	0	0	1	1	0-1
Vesting Naarden – Oostzijde	1	0	0	0	0	0-1	
Vesting Naarden – Abri						1	1
Oostdijk t.h.v. Quest						1	0-1
Karnemelksloot – Vogelasiel	1	0	0	0	0	1	1
Karnemelksloot – Stadzicht	1	0	0	0	0	0	0
Naardermeer	1	0	0	0	0	0	0
De Beek	0	0	0	0	0		1
Hamerfort			0	0	1	1	1
Mulderberg							
Echobos/Joodse Begraafplaats	1	0	0	0	0		
Muiden							
Kruitfabriek	1	0	0	1	1	0	1
Vijfhoek					0-1		
Bussum							
Karnemelksloot – Ridderhoeve	1	0	0	0	0	0	0
Ankeveen							
Hollandsch Ankeveen – Oostzijde	1	0	0	0	0	0	1
Nederhorst den Berg							
Spiegelpolder – noordoever	1						1
Spiegelpolder – eilandjes ZO-zijde	1	0-1	0	0	1	1	2
Hilversum							
Spanderswoud (GNR)	1	1	0	0	1	0	0
Crailo (Ijsbaanvijver)	0	0	0	0	0	0	0-1
Hilversumse Meent			0	0	0	0	1
's-Graveland							
Bantam	1	1	0	0	0	0	1
Schaep en Burgh	1	0	0	0	0	1	0
Boekesteijn	1	0	0	0	0	0	0
Spanderswoud (NM)	1	0	0	0	0	0	0
Hilverbek	1	1	0	0	0	0	1
Gooilust	1	0	0	0	0	0	0
Gooilust/Trompenburgh	0	0-1	0	0	0	0	0
Kortenhoef							
Kleizuwe					0-1		
Wijde Blik					0-1		
Loosdrecht							
Eerste plas t.h.v. De Otter							1
Caravanpark O. van Boomhoek					1		
Vuntus							0-1
Loenen							
Terra Nova	1	0	0				
Totaal aantal paren	21	3-5	0	1	7-10	9-11	15-20
Aantal paren in Nederland geteld	246	43	21	52	90	?	?
Aantal paren in Nederland geschat	375-425	70-90	35-50	70-90	125-175	200?	?

Aanvullingen svp doorgeven aan
 Jelle Harder
 Oude Amersfoortseweg 58
 1213 AE Hilversum
 tel/fax 035-6937858
 jelleharder@hetneet.nl